

GENTSE KANT IN HET HUIS VAN ALIJN

Jacqueline Hebbrecht

Samenvatting

Van de huwelijksjapon van de 19de-eeuwse adellijke dame Irma de Neve de Roden bleven twee opmerkelijke getuigenissen bewaard: een schilderij uit 1865 door Fritz Hickmann en een kantstrook van het type "dentelle de Gand à réseau varié". Jurk en kanten zijn vervaardigd naar de mode van het Second Empire. In dit artikel worden de motieven en de techniek van de kant beschreven en geïllustreerd in het kader van de familiegeschiedenis van de draagster.

5

In december 1985 verwerft de Koninklijke Bond van Oost-Vlaamse Volkskundigen een stuk "Gentse Kant", beter gekend onder de benaming "Dentelle de Gand à réseau varié".¹ De aankoop komt tot stand dank zij de bemiddeling van de dames Marie-Jeanne De Smet en Hilda Pintelon. Het stuk kant is één van de stukken die worden tentoongesteld in de lokalen van de bank Cooreman-Saverys op de Poel. Deze tentoonstelling wordt ingericht naar aanleiding van de 29e Gentse Floraliën door mw. Régine de Hemptinne. De volants worden versneden en verkocht. Twee stukken blijven in Gent: het stuk, verworven door de Koninklijke Bond van Oost-Vlaamse Volkskundigen, wordt bewaard in het Huis van Alijn en het ander behoort toe aan een particulier. De andere drie stukken bevinden zich in:

- The Art Institute of Chicago (Accession Number 1987.153)
- Het Museum voor Kant en Kostuum, KMKG Brussel (D.4381)
- Het Rijksmuseum in Amsterdam (Objectnummer : BK-1986-42)

Herkomst en geschiedenis

Op de bovenvermelde tentoonstelling is het schilderij te zien waarop Irma de Neve de Roden poseert in een crinoline japon in blauwe zijde, gemaakt naar de mode van het Second Empire. Een crinoline is een kledingstuk, gedragen door vrouwen in de tweede helft van de 19^e eeuw om de vorm van de kleding een wijde klokvorm te geven. In oorsprong gemaakt van stof schakelde men nadien over op een constructie met stalen hoepels (bandstaal).

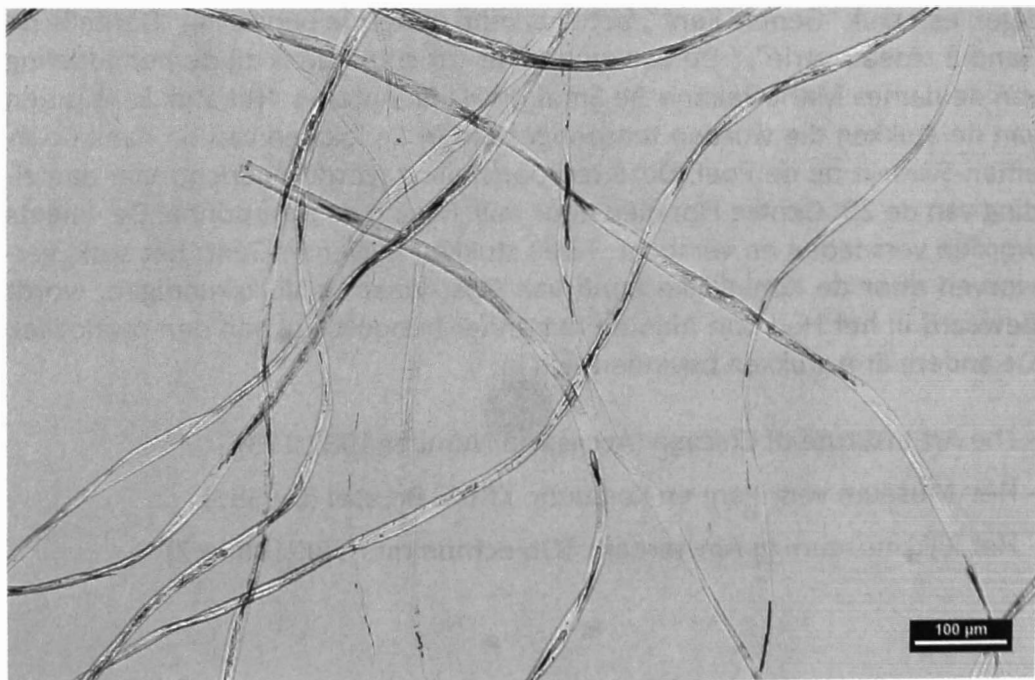
Dinsdag 22 ^{de} Maart 1862			
Kant a ⁿ Mevrouw de Neef 3/11.			
19 11/32	a \$ 100	1934,37	
3	and kraagkant a \$ 60	180,00	
	Van de winkel n ^o 61	450,00	2564,37

Afb. 1: Kasboek Zusters O.L.V.-Visitatie

Op 22 maart 1862 betaalt mevrouw "de Neef" voor aankoop van 19 11/32 ellen wijden kant en 3 ellen kraagkant het bedrag van 2 564,37 (goud)franken. De kant is bestemd voor de bruidsjurk van Irma en wordt nadien gebruikt voor de jurk in blauwe zijde waarmee ze op het schilderij te zien is. Zoals gebruikelijk zal de kant later gebruikt worden door de familie, voor de opsmuk van bruidsjurken.

6

Uit microscopisch onderzoek van de vezels blijkt dat de kant met katoendraad gemaakt is. Zie onderstaande foto.

Afb. 2: de kant was gemaakt van katoendraad

Irma de Neve de Roden (1839–1914)

Geboren op de Kouter te Gent, op 14 september 1839² als tweede kind van Baron Victor de Roden en van Euphrasia van den Hecke, huwt zij te Gent op 28 april 1862 met baron Edouard de Croeser de Berges, zoon van burggraaf Charles de Croeser de Berges en Helena-Carolina van Hoobrouck de Mooreghem.

Het jonge paar vertrekt op huwelijksreis, een reis die verschillende maanden zou duren. Het noodlot slaat echter toe: Edouard sterft onverwacht in Parijs op 11 juni. Het huwelijk heeft één maand en zeventien dagen geduurd.

Baron en barones de Croeser nemen Irma op in hun gezin en vinden een tweede echtgenoot voor hun schoondochter onder hun naaste verwanten: Paul Maximilien Ghislain van Caloen, zoon van Baron Anselme van Caloen en van Maria-Theresa de Croeser, zuster van baron de Croeser en dus ‘cousin germain’ van Irma’s overleden echtgenoot. Hij is vier jaar jonger dan de bruid. Het huwelijk vindt plaats op 27 juni 1865 te Moregem, waar Baron de Croeser burgemeester is. Het paar woont eerst in een huis te Brugge, nadien in Moregem en uiteindelijk in het kasteel van Berges te Koolkerke, het kasteel dat sinds 1484 aan de familie van Caloen toebehoort. Het echtpaar krijgt vier kinderen : Marguerite (1868-1939), Berthe (1869-1929); Madeleine (1870-1946) en een zoontje dat slechts één jaar oud werd.

De familiegeschiedenis vertelt verder:

“Irma de Neve devint la grand’mère et arrière-grand-mère vénérée d’une postérité considérable. On l’aimait pour sa bonté et pour son sentiment profond du devoir, on venait de loin solliciter ses conseils et la famille tout entière lui reconnaissait toutes les vertus. Elle mourut subitement, après quelques malaises, assistée d’une de ses petites-filles, en son Château de Berges, le 7 juin 1914.”³

“Irma de Neve werd de geëerde grootmoeder en overgrootmoeder van een kroostrijk nageslacht. Men hield van haar om haar goedheid en haar diepgevoorteld plichtsbefef, men kwam haar van ver om raadgevingen en de hele familie erkende haar goede eigenschappen. Ze overleed onverwacht, in het bijzijn van een kleindochter op haar kasteel van Berges op 17 juni 1914”.

Haar tweede echtgenoot, Paul van Caloen overleed in 1920.

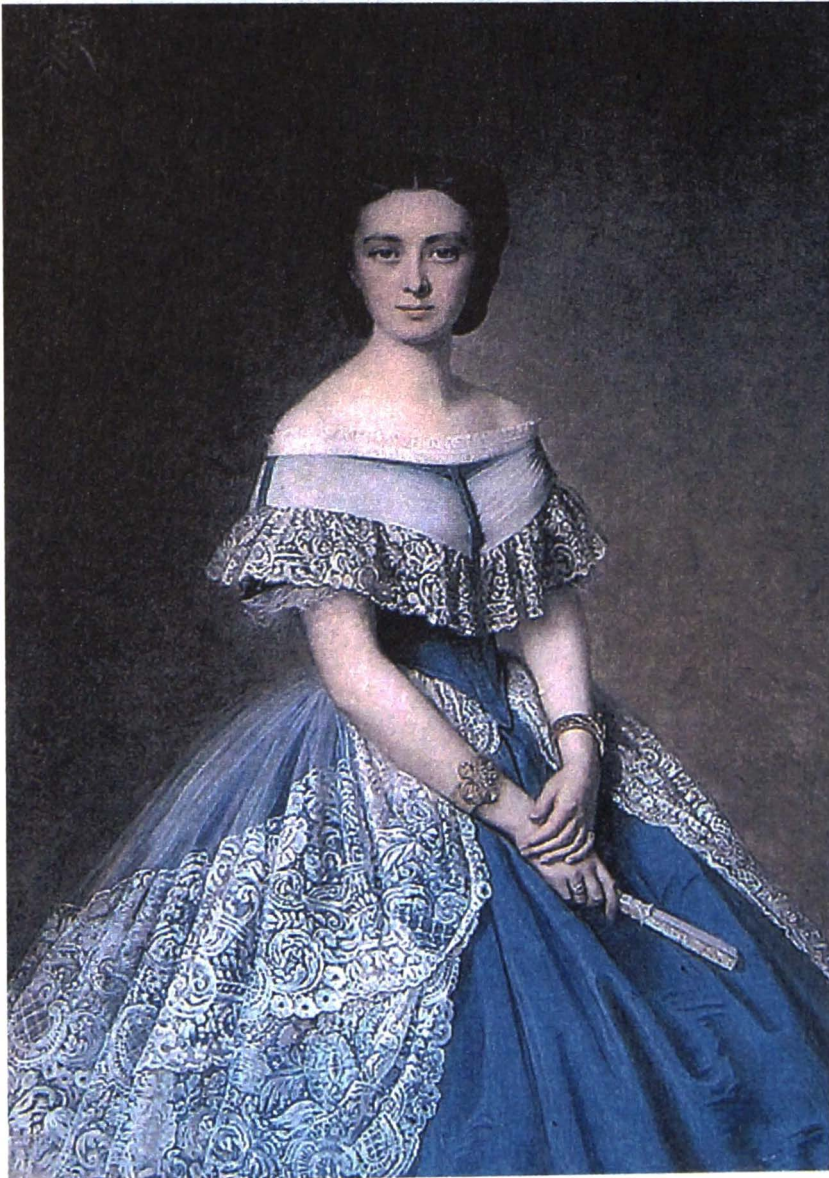
Het schilderij

Het schilderij, van de hand van Fritz Hickmann is, volgens de familiechroniek gemaakt in opdracht van baron en barones De Croeser in 1865. Irma is dan 25

jaar en is geportretteerd in een crinoline japon met kanten kraag en versierd met brede kantstroken in Gentse kant. Bovenaan links prijken de familiewapens De Croeser – de Neve de Roden.

De adellijke familie de Neve is sinds de 13^e eeuw bekend in het Waasland en voerde ononderbroken sinds die tijd, dat wapenschild . In 1736 werd een erfelijke titel van "Baron" toegekend aan Christijn Jan Philips de Neve (1666 – 1743), voorouder van Irma.

Fritz Hickmann (Schlitz 1820 – Schlitz 1900) vestigt zich te Gent in 1850 en is vooral actief als portretschilder. Op het salon van 1862 zijn één of meerdere van zijn portretten te zien. Het Museum voor Schone Kunsten te Gent bezit een schilderij van zijn hand uit 1863: "De notaris Van der Donckt" (inv. 1962-G).⁴

Afb.3: Het schilderij van Irma de Neve de Roden door Fritz Hickmann

Bronnen

- Les de Neve - Sept siècles en Flandre (1257-1989) - Baron de Neve de Roden – 1989 – eigen beheer.

- Baron Roger de Neve de Roden, mevrouw Régine de Hemptinne, Pierre de Potter d'Indoye

- Thieme-Becker – Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler – Siebzehter Band – Leipzig – Verlag von E.A. Seemann – 1924

Met dank aan heemkring 't Sireentje, Waasmunster en de zusters van O.L.V.-Visitatie, Sint-Amandsberg.

De kant

Bespreking van de kant: Hilda Pintelon en Greta Van Goethem

Foto's : Marc De Coninck

De strook, bewaard in het "Huis van Alijn" in "Dentelle de Gand à réseau varié" is 168 x 28.50 cm groot en is afkomstig van de strook kant die ooit de blauwe crinoline japon versierde waarmee Irma de Neve de Roden geportretteerd werd.

De jurk en de kanten zijn gemaakt naar de mode van het Second Empire. Tijdens deze stijlperiode worden de damesjaponnen versierd met brede kantstroken. Er worden volop sluiers gedragen. In de kanten vindt men natuurlijk weergegeven bloemen, grote ruikers en krullende slingers.

Afb. 4: De strook is samengesteld uit motieven, gronden en versiering, en de tekening loopt over ca. 28 cm.

De motieven

—Een paar bloemen, lijkend op rozen

Afb. 5: detail van het kantwerk van de japon

10

Bloem rechts : vooraan vier liggende kelkblaadjes in linnen met openluchtjes. Ze zijn van elkaar gescheiden door bijwringen. De bovenste blaadjes zijn afwisselend in linnen en halfinnen uitgevoerd. De kroonblaadjes in linnen krijgen reliëf door meer of minder bijwringen en zijn aan de kelkblaadjes aangehaakt. De meeldraden uitgevoerd in linnen hebben in het midden een opening, bekomen door met twee reizigers te werken.

Bloem links: hier geen scheiding door bijwringen tussen de kroonblaadjes. De meeldraden zijn in linnen en aangehaakt. Alle zijkanten zijn afgewerkt met speld na de vier, typisch voor fijn bloemwerk.

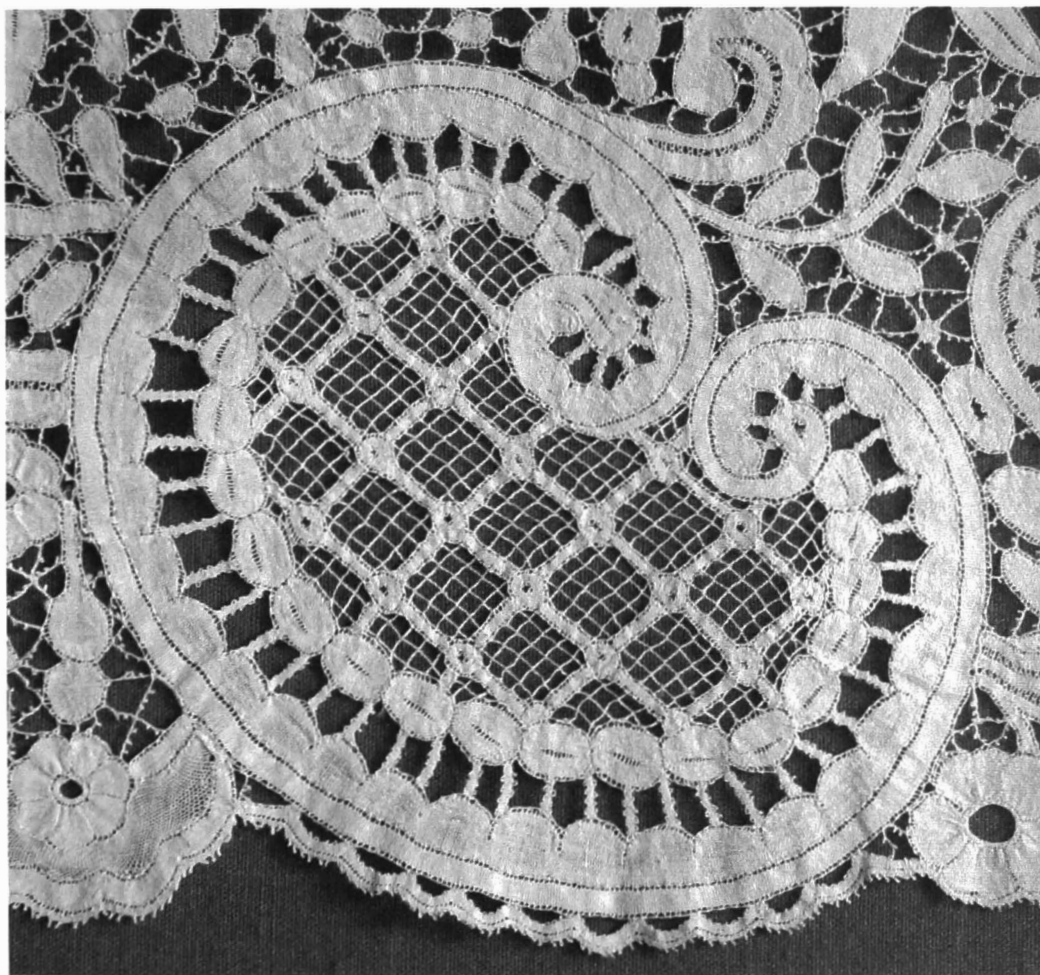
Schelpmotief met naar binnen krullende uiteinden.

Afgeronde opzet in linnen, alweer een techniek uit bloemwerk, met een opening gevormd door twee reizigers.

De buitenkant van de schelp bestaat uit twee met elkaar verbonden stukken: de buitenste in linnen met openluchtjes en geschulpt aan de binnenzijde; voor de andere werd het paternostermotief gebruikt. Beide delen zijn verbonden met fijne lintjes in linnenslag, speld na de twee. De opvulling bestaat uit een motief van linten en cirkels verbonden door een leperse tralie

De Ieperse tralie werd "op maat" geklost : de vierkantjes van de tralie worden onderbroken door rechthoeken waar de linten aangehaakt werden of grote vierkanten waar de cirkels aangehaakt werden.

Onderaan vormt een in linnenslag met openluchtjes geklost zigzag lint met enkelogen de verbinding van het schelpmotief met de aangrenzende motieven.

Afb. 6: detail van het kantwerk van de japon

Tussen de schelpmotieven : twee maal vier bloemen.

De bloemen links zijn uitgevoerd in twee delen, de knop van de bloem in zeer dicht linnen, de blaadjes, eveneens in linnen worden gescheiden door bijwringen (fijn bloemwerk).

De vier kleine bloemen (rechts) worden ondersteund door een band in half linnen met een boord in linnen en enkelogen.

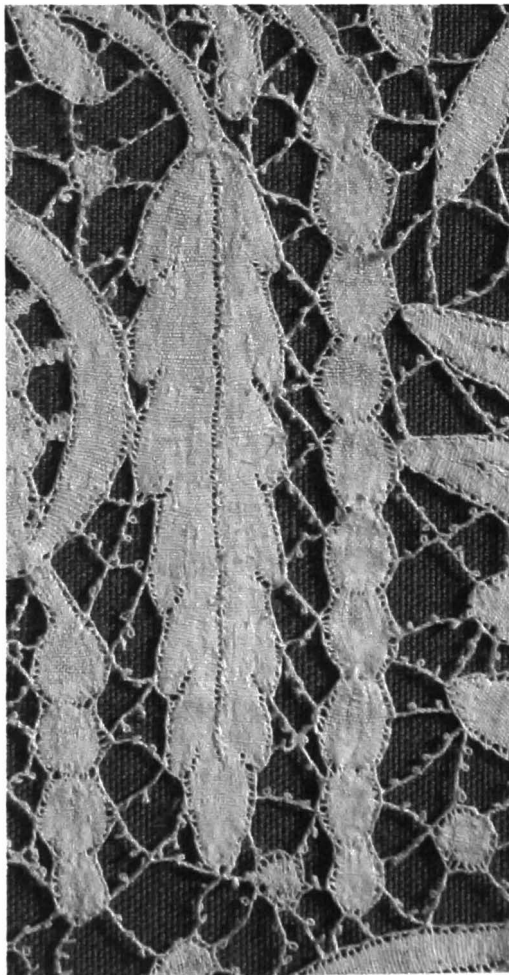

Afb. 7: detail van het kantwerk van de japon

De tulpen

Linnen, half linnen, openluchtjes en speld na de vier, zorgen ervoor dat deze tulpen en hun blaadjes op een natuurlijke manier zijn weergegeven.

Opmerkelijk zijn de hangende blaadjes onder de tulpen: bij de linkse, uitgevoerd in linnen, worden de blaadjes gevormd door bijwringen. Voor de hangende bloemenrank rechts wordt gebruik gemaakt van de paternoster.

Afb. 8: detail van het kantwerk van de japon

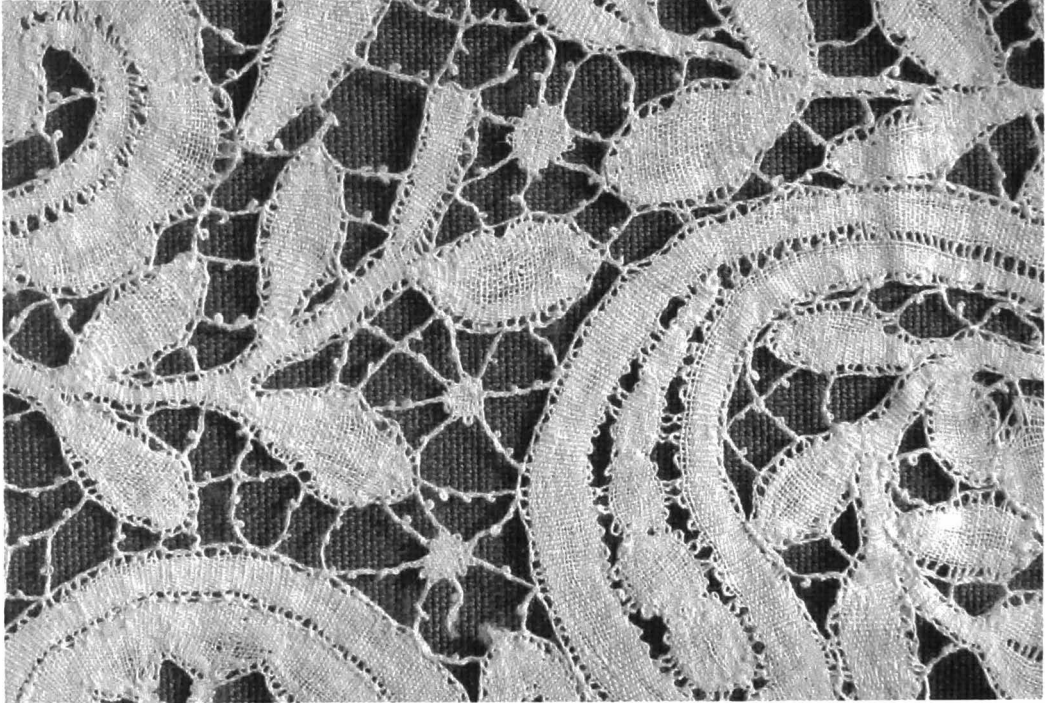
Afb. 9: detail van het kantwerk van de japon

De versieringen

Afb. 10: detail van het kantwerk van de japon

De bloemen worden verbonden door ranken, die tot bovenaan de kant doorlopen. Naar onderen toe lopen de ranken tot in de geschulpte boord. Linnen, half linnen en openluchtjes creëren sierlijke, ronde vormen. De balustrade, leunend op het schelpmotief, scheidt de boord van het middengedeelte en zorgt voor evenwicht in de compositie (eerste foto). De tekening maakt de kant aantrekkelijk en de afwerking grenst aan de perfectie.

Afb. 11: detail van het kantwerk van de japon

Vlechtjes met enkelogen en aangevuld met bolletjes in dicht linnenwerk verbinden de verschillende delen.

Noten

1. Officiële benaming zoals ze voorkomt in het octrooi. "De Gentse Kant" – M. Broeckhove – 1973 - pagina 14
2. Burgerlijke stand Gent 1839, nr. 2447
3. Les de Neve - Sept siècles en Flandre (1257-1989) – pagina 436
4. Museum voor Schone Kunsten Gent – Catalogus schilderkunst – Deel II – 19de – 20ste eeuw